

В. І. Татарінова, к.с.г.н., доцент кафедри захисту рослин

Сумський національний аграрний університет

УРАЖЕННЯ ВИНОГРАДУ СІРОЮ ГНИЛЛЮ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Гнилі винограду - захворювання, які викликаються хвороботворними грибами і бактеріями, що супроводжується розкладанням тканин рослини. Загнивати можуть всі частини рослини, особливо ті, які насичені вологою і надлишком поживних речовин. На винограді виявлено сіру гниль, білу гниль, чорну та інші гнилі. В умовах північно-східного лісостепу України, який характеризується підвищеною вологістю повітря, частими опадами, найбільш поширена – сіра гниль.

Збудник – *Botrytis cinerea Pers.* може уражувати живці та саджанці винограду при зберіганні, всі зелені частини куща: бруньки і пагони (при холодній вологій весні, особливо при пошкодженні морозом), листя (при тривалій вологій погоді), суцвіття і однорічну деревину (при пошкодженні градом та ураженні оідіумом), але особливо небезпечна сіра гниль на виноградних гронах, яка уражує як ягоди, так і гребені.

Зимує гриб на опалому листі і відмерлих пагонах у чорних довгастих, кулястих склероціях. Навесні склероції проростають, і розвиваються конідієносці з конідіями. Механічні ушкодження, тріщини на ягодах, що з'являються при рясних опадах після тривалого сухого періоду, ураження оідіумом та пошкодження шкідниками, контакт ягід з ґрунтом є основними шляхами зараження. Відмінна риса *B. cinerea* - попелясто-сірий колір колоній. На живій рослині гіфи формуються усередині тканини.

У циклі розвитку гриба важлива роль належить конідіям: з їх допомогою відбувається безстатеве розмноження грибів р. *Botrytis*. Іншою формою існування гриба є склероції. Основний зимуючий запас інфекції у вигляді склероціїв утворюється переважно на опалому листі і черешках. Формування склероціїв може відбуватися як на поверхні мертвих ділянок лози, так і під корою. Велика кількість опадів у серпні-вересні (час дозрівання урожаю) провокує епіфітотію сірої гнилі.

Метою досліджень було вивчення впливу сортових особливостей винограду на динаміку розвитку сірої гнилі. Дослідження проводились в умовах навчальної лабораторії садівництва та виноградарства Сумського національного аграрного університету (СНАУ) за загальноприйнятими методиками.

Упродовж вегетаційного періоду 2022 року спостерігали за розвитком збудника на різних сортах і гібридах винограду. Хвороба розвивалась переважно на генеративних органах. У досліджуваний період перші поодинокі випадки ураження винограду сірою гниллю виявлені у першій та другій декадах липня, причому найбільшого поширення хвороба набула у вересні.

Перші візуальні ознаки захворювання були відзначені на суцвіттях, на початку липня. Хвороба розвивалася на поодиноких рослинах слабо (було уражено менш 0,3% суцвіть на 0,1 бала). У середині липня склалися досить сприятливі умови для подальшого розвитку захворювання, які зберігалися аж до збирання урожаю. Оптимальними умовами для вторинного зараження були часті опади, нічні роси й тумани, тобто постійна наявність краплинно-рідкої вологи. Все це привело до того, що на фоні стандартних захисних заходів у третій декаді серпня на всіх сортах і гібридах було уражено від 3 до 50 % кущів. На уражених виноградних рослинах патоген розвивався на 10-25% грон, що відповідає 1-3 балам розвитку захворювання.

Таблиця 1.

Поширення сірої гнилі на різних сортах винограду, 2022 р.

№	Сорт, гібрид	% уражених грон	
		25-27.08.22	20-22.09.22
1	Лідія (контроль)	-	-
2	Кодрянка	16	38
3	Юпітер	-	-
4	Ювілей новочеркаський	15	35
5	Анюта	10	29
6	Феномен	18	32
7	Байконур	-	-
8	Наdejда АЗОС	8	25
9	Подарок Молдови	8	30
10	Нізіна	6	25

У вегетаційний період 2022 року інтенсивність ураження збудником сірої гнилі була різною, в залежності від сорту чи гібриду. Більшість досліджених сортів мали середній ступінь ураження сірою гниллю, що відповідало 5 балам. Найвищий відсоток ураження зафіксували на сортах Кодрянка (16-38%), Ювілей новочеркаський (15-35%), Феномен (18-32%). Слабке ураження спостерігали на сортах Надежда АЗОС (8-25%) та Нізіна (6-25%), яке відповідало 3 балам. На сортах Лідія, Юпітер та Байконур ознак сірої гнилі не виявлено (табл. 1).

Перші візуальні ознаки розвитку захворювання були відзначені на сорті Феномен. На 25 серпня було уражено до 5% грон на 1 бал. Наприкінці першої декади вересня випали рясні опади. У середньому було уражено до 20% грон на 30% кущів на 1-3 бали. Максимальний розвиток спостерігали у період збирання урожаю на сортах Ювілей новочеркаський, Кодрянка, Феномен і Подарок Молдови – до 30-50% грон на 40% кущів було уражено на 1-3 бали, а поодинокі грони – на 7-9 балів. При проведенні обліку 22 вересня на сортах пізнього терміну дозрівання сіра гниль розвивалася у середньому ступені: до 25% грон на 35% кущів були уражені на 1-5 балів.

На початку вересня погодні умови були досить сприятливими для подальшого розвитку захворювання, які зберігалися аж до збирання урожаю.

Сприятливими умовами для вторинного поширення інфекції були рясні опади, нічні роси і тумани, постійна наявність краплинно-рідинної вологи, розтріскування шкірки ягід після дощу та пошкодження осами та плодовими мушками (дрозофілами), різкі перепади денних та нічних температур повітря. Збільшенню швидкості поширення інфекції сприяло також накопиченню цукрів у гронах винограду. Найбільш сильно хвороба розвивалася на сортах із щільним гроном.

Таблиця 2

Розвиток сірої гнилі на різних сортах винограду, 2022 р.

№	Сорт, гібрид	% уражених грон	
		25-27.08.22	20-22.09.22
1	Лідія (контроль)	-	-
2	Кодрянкa	10	25
3	Юпітер	-	-
4	Ювілей новочеркаський	5	15
5	Анюта	3	12
6	Феномен	8	25
7	Байконур	-	-
8	Надежда АЗОС	5	14
9	Подарок Молдови	3	16
10	Нізіна	2	10

Найвищий відсоток розвитку хвороби зафіксовано на сортах Кодрянкa (10-25%), Феномен (8-25) . Відсоток розвитку нижче 25% відмічено на сортах Ювілей новочеркаський (5-15), Подарок Молдови (3-16), Надежда АЗОС (5-14). Найнижчий розвиток сірої гнилі спостерігали на сортах Нізіна (2-10%) і Анюта (3-12%). Сорти винограду Лідія, Юпітер та Байконур сірою гниллю не уражувалися (табл. 2).

Таким чином, для забезпечення оптимального фітосанітарного стану насаджень винограду, в т.ч. і захисті від сірої гнилі, в комплексі з іншими методами, важливу роль відіграють стійкі сорти та форми винограду, які дають можливість зменшити пестицидне навантаження на виноградні агроценози та отримати більш екологічно чисту і якісну продукцію.